

Konferencijos

Mokinio krepšelis Rytų ir Vidurio Europoje: pamąstymai po konferencijos

Šių metų vasario 3–4 dienomis buvau pakviesta į Kijevą dalyvauti konferencijoje „Atskaitomybė, finansavimas ir mokyklos autonomija: Ukraina ir Vidurio bei Rytų Europa“ ir daryti pranešimą apie mokinio krepšelio plusus ir minusus. Konferencija buvo lyg ir iš dviejų dalių. Vienoje patys ukrainiečiai su ekspertais nagrinėjo Ukrainos vidurinių mokyklų finansavimo bei autonomijos problemas, kitoje apie vidurinių mokyklų finansavimą ir (arba) autonomiją savo šalyse daryti pranešimus buvo pakviesti Azerbaidžano, Bosnijos ir Hercegovinos, Bulgarijos, Estijos, Gruzijos, Lenkijos, Lietuvos bei Turkijos atstovai. Lenkų ekspertai kalbėjo ne tik apie savo šalies patirtį, bet ir apie Ukrainos problemas bei šiek tiek apibendrino mokinio krepšelio įgyvendinimo Vidurio ir Rytų Europoje rezultatus.

Ukrainoje vidurinių mokyklų finansavimas labai sudėtingas. Pavyzdžiui, Kijeve jos finansuojamos iš trijų lygmenų biudžetų, ir niekas nežino labai tikslaus pasiskirstymo, kas ką turi finansuoti. Todėl visi kalba apie finansavimo reformą, dalis tiki, kad mokinio krepšelis ir jo ėjimo paskui mokinį principas – panacėja, išgelbėsianti vidurinių mokyklų finansavimą.

Man įdomiausia tema buvo mokinio krepšelio metodikos įgyvendinimas, apie tai ir norėčiau pasidalyti mintimis. Pasak lenkų ekspertų, mokinio krepšelis nėra toks įprastas Vakarų šalyse, jis populiariausias posovietinėje erdvėje, dauguma šios erdvės šalių savo švietimo finansavimo reformas nukreipė šia kryptimi. Lietuva iš visų kitų šalių išsiskiria tuo, kad kitose šalyse

krepšelis apima visas valstybines lėšas, o pas mus krepšelio principu skirstomos tik ugdymo procesui skirtos lėšos. Kitas išskirtinis Lietuvos bruožas – daugybė koeficientų skirtingo tipo, dydžio ir t. t. mokykloms. Kitose šalyse paprastai skiriami 3–4 mokyklų tipai. Vienose šalyse krepšelis įvestas daugiau ar mažiau sklandžiai, kitose labai sunkiai. Pavyzdžiui, Bulgarijoje krepšelio įvedimas buvo susijęs su Pasaulio banko finansine parama, todėl bulgarai buvo spaudžiami atlikti reformą labai greitai, griežtai ir formaliai. Remiantis tik kiekybiniais rodikliais, uždaryta daug mokyklų, streikavo mokytojai. Privačios (nevalstybinės) mokyklos daugumoje „krepšelizeuotų“ šalių finansuojamos taip pat, kaip valstybinės, bet negali imti užmokesčio už mokslą.

Tačiau kokios gi išvados? Kokie yra objektyvūs rodikliai, parodantys mokinio krepšelio naudą? Taigi, apibendrinant įvairių šalių atstovų bei lenkų ekspertų pranešimus, galima daryti išvadą, kad bendrų teigiamų rodiklių lyg ir nėra. Nėra jokių įrodymų, kad kurioje nors šalyje būtų pagerėjusi mokymo kokybė. Labai įdomų pranešimą padarė Gruzijos atstovas Archilas Gagnidzė. Jis – buvęs švietimo viceministras, mokinio krepšelio reformos iniciatorius ir diegėjas. Vėliau išėjo iš vyriausybės, mokėsi Harvardo universitete. Anot pranešėjos, vieną tikslą mokinio krepšelis Gruzijoje iš tiesų pasiekė. Iki jo finansavimas buvo visiškai neskaidrus, korupcinis. Mokyklos buvo finansuojamos iš valstybės biudžeto per savivaldybes, ir finansai, kuriuos gaudavo mokyklos, priklausė tik nuo to, kiek meras „išmuš“

iš ministerijos visam rajonui, o paskui nuo to, kiek direktorius „išmuš“ iš savivaldybės. Ten buvo visko, finansavimas priklausė nuo merų ir direktorių įtakingumo, kyšių ir t. t. Galėjo būti, kad lygiai tokia pat mokykla finansuojama net dvigubai daugiau nei kita. Po reformos finansų ministerija perveda pinigus tiesiogiai kiekvienai mokyklai pagal mokinių skaičių. Savivaldybės iš viso nedalyvauja skirstant pinigus, nebent papildomai skiria lėšų iš savo biudžeto (ypač prieš rinkimus). Todėl, Gruzijos atstovo nuomone, vienas tikslas – panaikinti korupciją švietimo finansavime – buvo pasiektas. Tačiau nėra jokių įrodymų, kad pagerėjo efektyvumas ar kokybė. Mokyklos buvo uždarytos ne dėl konkurencijos (kaip buvo tikimasi), jas uždarinėjo Švietimo ministerija pagal savo optimizavimo planą, tik prisidengdama vadinamaisiais mokinio krepšeliais.

Tačiau įdomiausia tai, kad estai jau 2008 metais atsisakė finansavimo pagal mokinio

krepšelio metodiką. Jie sugrįžo prie finansavimo pagal klasių komplektus, t. y. tokio, koks buvo Lietuvoje iki įvedant mokinio krepšelių. Kodėl gi jie atsisakė krepšelio? Pasirodo, estai nenori uždaryti kaimo mokyklų, nes jos kartu yra ir kultūros centrai, taip patogiau mokiniams (bei jų tėvams). Be to, buvo pastebėta, kad uždarius mokyklą iš tos savivaldybės (o Estijoje 226 mažos savivaldybės) pradeda išsikelti gyventojai. Estijoje mokinių skaičius klasėse yra mažas, o jeigu mokinių skaičius dar mažesnis už vidutinį, mokykla vis tiek gauna tokį pat finansavimą. Estijoje, kaip ir Lietuvoje, iš valstybės biudžeto finansuojamas ugdymo procesas, o ugdymo aplinka – iš savivaldybių lėšų. Įdomu, kodėl mes šiuo atveju nenagrinėjame estų patyrimo?

Paradoksalu buvo tai, kad skeptiškai vertindama mokinio krepšelių, ypač jo ėjimą paskui mokinį, radau, ko gero, daugiausia teigiamų mokinio krepšelio poveikio aspektų iš visų kalbėjusių ekspertų (žinoma, minėjau ir neigiamus dalykus).

Giedrė Purvanekienė